

कीदृशम् अग्रतः सृष्टेः पूर्वं ज्ञातं पुरुषत्वेनोत्पन्नम् एतच्च प्रागेवोक्तम् तस्माद्विरा-
उजायत (6.) विराजोऽग्रधि पूरुष इति । तेन पुरुषरूपेण पशुना देवा अग्रजन्त
मानसयागं निष्पादितवन्तः के ते देवा इत्यत्राह ये साध्याः सृष्टिसाधनयोग्याः
प्रजापतिप्रभृतयः ये च तदनुकूला ऋषयः मन्त्रद्रष्टारः ते सर्वेऽप्यग्रजन्त ॥ १॥

यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।

मुखं किमस्यासीत्किं बालू किमूत्र पादोऽुच्यते ॥ १० ॥

प्रश्नोत्तररूपेण ब्राह्मणादिसृष्टिं वक्तुं ब्रह्मवादिनां प्रश्ना उच्यन्ते । प्रजापतेः
प्राणरूपा देवा यत् यदा पुरुषं व्यदधुः कालेनोदपादयन् तदा कतिधा कतिभिः
प्रकारैर्व्यकल्पयन् विविधं कल्पितवन्तः अस्य पुरुषस्य मुखं किमासीत् किं बालू
ऊत्र चास्ताम् किं च पादौ उच्येते पादावपि किमास्तामित्यर्थः ॥ १० ॥

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बालू राजन्यः कृतः ।

ऊत्र तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रोऽग्रजायत ॥ ११ ॥

पूर्वोक्तप्रश्नोत्तराण्याह । ब्राह्मणः ब्रह्मत्वज्ञातिविशिष्टः पुरुषोऽस्य प्रजापतेर्मु-
खमासीत् मुखादुत्पन्न इत्यर्थः । राजन्यः क्षत्रियत्वज्ञातिविशिष्टो बालू कृतः बा-
हुत्वेन निष्पादितः । तत् तदानीमस्य प्रजापतेः यत् यावूत्र तद्रूपो वैश्यः सम्पन्नः
ऊत्रभ्यामुत्पादित इत्यर्थः । तथास्य पद्भ्यां पादाभ्यां शूद्रत्वज्ञातिमान् पुरुषोऽजायत
उत्पन्नः ॥ ११ ॥

चन्द्रमा मनसो ज्ञातश्चक्षोः सूर्योऽग्रजायत ।

श्रोत्राद्वायुश्च प्राणश्च मुखाद्गिरिजायत ॥ १२ ॥

यथा दध्यादिद्रव्याणि गवादयः पशवः ऋगादिवेदाः ब्राह्मणादयो मनुष्याश्च
तस्मादुत्पन्नाः एवं चन्द्रादयो देवा अपि तस्मादेवोत्पन्ना इत्याह । मनसः सका-
शात् चन्द्रमाः ज्ञातः चक्षोः चक्षुषः सकाशात्सूर्यः अजायत वायुः प्राणश्च श्रोत्रा-
त्कर्णादजायत मुखाद्गिरिजायत ॥ १२ ॥

नाभ्यां आसीदुत्तरिक्षोऽशीर्षी ग्यौः समवर्तत ।